

ЗВО «УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних і прикладних наук

Кафедра перекладу та філології

РИТОРИКА
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	03 «Гуманітарні науки»
Спеціальність	035 «Філологія»
Освітній рівень	<u>перший (бакалаврський)</u>
Освітня програма	<u>Англійська мова (переклад)</u>

Вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
Мова викладання, навчання та оцінювання	<u>українська</u>

Івано-Франківськ
ЗВО «Університет Короля Данила»
2022/2023

ЗАТВЕРДЖЕНО на засіданні кафедри перекладу та філології
Протокол № 1 від 01.09.2022 р.

Розробник:

Бойчук Василь Миколайович – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу та філології

Контактний телефон викладача	+38(067)987-18-69
e-mail	vasyl.m.boichuk@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	Кафедра перекладу та філології, ауд.313, четвер 15.10 – 16.30
Посилання на сайт	https://online.ukd.edu.ua/course/view.php?id=280

**Лист оновлення та перезатвердження силабуса
навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника силабуса НД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис гаранта освітньої програми
2022–2023	01.09.2022	1		

ВСТУП

Метою дисципліни є знання основ класичної і сучасної риторики як науки про мисленнєво-мовленнєву діяльність, спрямовану на переконання, вплив, досягнення певних цілей у процесі мовної комунікації, а також формування вмінь і навичок продукувати й виголошувати різноманітні тексти відповідно до мети й умов спілкування в процесі майбутньої професійної діяльності студентів.

Завдання:

- оволодіти знаннями, що складають зміст риторики як науки, усвідомити й запам'ятати систему понять, опанувати риторичну термінологію;
- вивчити історію і джерела риторики;
- ознайомитися зі зразками промов якнайбільшого кола визначних ораторів минулого і сучасності з тим, щоб максимально використати їх досвід;
- оволодіти методом риторичного аналізу текстів різних типів промов, навчитися членувати текст, точно визначати тему, докази, мовні засоби/тропи, фігури, доцільність кожного слова;
- використовуючи свої знання й досвід інших промовців, навчитися створювати тексти різних типів промов на потрібну тему і для різних ситуацій;
- виробити уважне та критичне ставлення до власного мовлення і суспільної мовної практики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

1. особливості й характеристики етапів діяльності оратора: закони винаходу думки, класифікації розділів і видів ораторського виступу;
2. методи підготовки публічного виступу, особливості створення промов різних типів;
3. секрети техніки мовлення, правила дихання під час публічного виступу; анатомію мовленнєвого апарату (органів дихання, гортані, органів артикуляції);
4. форми, види, засоби переконання в процесі ведення диспуту, полеміки, дебатів;
5. проблеми, які стосуються мовного опрацювання й розуміння текстів різних жанрів;
6. основні напрями, ідеї та проблеми ораторської майстерності;
7. навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у процесі комунікації;
8. найпоширеніші мовні/мовленнєві помилки інтерференційного типу, способи їх усунення;
9. правила нормативного вживання мовних засобів у різних сферах комунікації українською мовою.

уміти:

1. доречно та правильно використовувати різні мовні засоби відповідно до комунікативних ситуацій;
2. складати партитуру тексту;
3. створювати наукові тексти професійного спрямування, складати план, конспект, реферат тощо, робити необхідні нотатки, витяги;
4. розвивати комунікативні компетенції, необхідні у професійному спілкуванні;
5. моделювати спілкування з різними людьми й аудиторіями;
6. будувати тактику виступу й аргументації, знаходити й усувати логічні помилки публічного виступу;

7. правильно підбирати й застосовувати інтонаційно-виразні засоби мовлення, урізноманітнювати механізми наочності слова;
8. вільно користуватися функціональними стилями і їхніми підстилями в навчальній діяльності та професійному вжитку;
9. працювати з навчальною й довідковою літературою;
10. вести діалог, дискусію на фахову тему;
11. оформлювати вилучену з вітчизняних та іноземних джерел інформацію у вигляді реферату, наукової доповіді, письмового чи усного перекладу, анотації тощо;
12. укладати бібліографічні списки;
13. користуватися традиційними й електронними словниками.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	1	
Семестр	2	
Кількість кредитів ECTS	3	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	16 год.
	семінари, практичні заняття	14 год.
	лабораторні	-
Самостійна робота		60 год.
Форма підсумкового контролю	залік	

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Українська мова (за професійним спрямуванням)	Основи теорії мовної комунікації
	Порівняльна граматики
	Порівняльна лексикологія

Професійні компетентності, яких набувають студенти внаслідок вивчення навчальної дисципліни згідно зі Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 035 «Філологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ступеня вищої освіти «Бакалавр», затвердженого наказом МОН України № 869 від 20.06.2019 року

Код компетенції	Назва компетентності	Результати навчання
ЗК 6.	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.	ПРН 1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземними мовами усно й письмово,

		використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
ЗК 11.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
ФК 6.	Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.	ПРН 14. Використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.
ФК 7.	Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних фактів, інтерпретації та перекладу тексту.	ПРН 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.
ФК 8.	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.	ПРН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.
ФК 9.	Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною та іноземними мовами.	ПРН 11. Знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами.
ФК 12.	Здатність до організації ділової комунікації.	ПРН 14. Використовувати мову(-и), що вивчається(-ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово -стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій,

		суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.
--	--	---

ПОЛІТИКА КУРСУ

Під час вивчення курсу студент повинен дотримуватись академічної доброчесності (Положення про плагіат) URL : <https://iful.edu.ua/wp-content/uploads/2016/files/Polozhennya.pdf>.

Якщо студент списує під час контрольної чи самостійної роботи, вона оцінюється в «2» (два) бали без можливості повторного її написання.

Під час навчання студент повинен дотримуватися Кодексу корпоративної етики: прагнути до створення в університеті сприятливого психологічного клімату, дотримуватися загальнонавчальних етичних норм поведінки, підтримувати дух університетського співтовариства в навчальній, професійній і громадській діяльності, що базується на принципах чесності, ввічливості, толерантності, добросовісності, відповідальності, шанобливості та справедливості.

Дистанційне навчання за потреби відбуватиметься на основі навчальної платформи Moodle, куди викладач завантажуватиме лекційні матеріали, презентації й завдання для семінарських і практичних занять.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання знань студентів здійснюється згідно з Положенням про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу студентів від 30.08.2021 р.

Кожен вид контролю передбачений з урахуванням фахових компетентностей і результатів навчання.

Види діагностики та контролю знань студентів з навчальної дисципліни:

- **поточний контроль**: усне опитування й виконання письмових завдань (тестів), виступи, презентації на семінарських заняттях (критерії оцінювання подано в таблиці нижче); відповідний тип контролю сприяє досягненню загальних і фахових компетентностей ЗК 6, ЗК 11, ФК 6, ФК 7, ФК 8, ФК 9, ФК 12 і результатів навчання ПРН 1, ПРН 2, ПРН 11, ПРН 14, ПРН 16, ПРН 17;
- **підсумковий контроль** (електронне тестування з трьома рівнями складності) у формі екзамену охоплює матеріал усього курсу, відбувається відповідно до розкладу екзаменаційно-залікової сесії студентів.

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирибальною шкалою, де «2» – незадовільно; «3» – задовільно; «4» – добре; «5» – відмінно.

Підсумковий контроль у вигляді заліку проводиться в тестовій формі й оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС.

Студентам, які беруть активну участь у науково-дослідній роботі (конференціях, студентських наукових гуртках, підготовці публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів, надаються додаткові бали з дисципліни.

Шкала оцінювання знань студентів: національна та ЄКТС

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
---------------	-------------------	------------

90–100 балів	5 «відмінно»	A
83–89 балів	4 «дуже добре»	B
76–82 бали	4 «добре»	C
68–75 балів	3 «задовільно»	D
60–67 балів	3 «достатньо»	E
35–59 балів	2 «незадовільно»	FX
0–34 бали	2 «неприйнятно»	F

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Виклад навчального матеріалу з дисципліни «Риторика», її теоретичне опанування, критичне осмислення й розуміння слухачами, а також уміння надалі ефективно використати в навчально-науковій і професійній діяльності забезпечується комплексом методів, головними з яких є:

1) **пояснювально-ілюстративний метод** (розповідь, лекція, навчальна чи методична література, словесні, наочні прийоми);

2) **репродуктивний метод** (виконання практичних завдань, підготовка презентаційних матеріалів у встановленому форматі, застосування прийомів лінгвістичного аналізу, практичні методики);

3) **метод проблемного викладення** (прийом порівняння різних поглядів і підходів до вирішення проблеми, демонстрація способу розв'язання завдання);

4) **частково-пошуковий, або евристичний метод** (прийом наукового пошуку, активізації мислення, спонукання до пізнання);

5) **дослідницький метод** (прийом самостійного опрацювання наукової літератури, джерел, прийом спостереження, методи синтезу й аналізу, індукції та дедукції);

б) аналіз конкретних ситуацій, метод вправ, демонстрація, ілюстрація, логічні методи навчання.

Методи контролю: фронтальне опитування, вибіркове усне опитування, письмове опитування, тестування, письмове опитування за індивідуальним завданням, захист доповідей (рефератів), перевірка конспекту, перевірка відповідей на проблемні питання.

Обов'язковою для всіх студентів є письмова форма контролю – залік у тестовій формі.

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів.

У разі недотримання цієї норми, замість «н» у журналі буде виставлено «0» (нуль) балів, без права перескладання.

Студенти повинні мати оцінки з не менше 50% аудиторних занять.

Підсумкова оцінка в навчальному електронному журналі генерується автоматично.

До підсумкового контролю допускаються студенти, які за результатами поточного контролю отримали не менше 30 балів.

Усі студенти, що отримали 29 балів і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю й на підставі укладання додаткового договору, повторно

вивчають дисципліну впродовж наступного навчального семестру. Також до семестрового контролю не допускаються студенти, що не оплатили за навчання.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА»

Тема 1. Риторика як наука, мистецтво й навчальна дисципліна. Закони, поняття, розділи риторики. Зв'язок риторики з правовими й іншими дисциплінами
Риторика як навчальна дисципліна. Мета і завдання курсу «Риторика», зв'язок з іншими дисциплінами.

Предмет і функції ораторського мистецтва. Ораторська майстерність і риторика як наука й мистецтво переконання.

Риторика як навчальна дисципліна. Основні частини риторики: історія, теорія, практика, техніка.

Риторика як наука та її п'ять частин: пошук матеріалу для виступу, його розташування, словесна реалізація, запам'ятовування й проголошення виступу перед аудиторією.

Значення терміна «риторика» й дотичних до нього понять «комунікативна діяльність», «ділове спілкування». Характеристика 7 законів риторики: концептуального закону, закону моделювання аудиторії (за соціально-демографічними, суспільно-психологічними й індивідуально-особистісними ознаками), мовленнєвого закону, закону ефективної комунікації, стратегічного, тактичного й системно-аналітичного закону.

Риторика як інтегративна дисципліна, що вивчає мистецтво мовного спілкування в усіх наукових сферах.

Зв'язок риторики із загальноосвітніми дисциплінами: філософією, логікою, етикою, естетикою, історією, політологією, соціологією, педагогікою, психологією, мовознавством і культурою мови, літературою, сценічною майстерністю тощо.

Тема 2. Історичні витoki й розвиток риторики: традиції та сучасність

Риторика в Давній Греції. Розвиток суспільно-політичного й судового красномовства. Школи логографів, її внесок у розробку законодавчої стилістики. Сократ як родоначальник мистецтва ведення діалогу. Сучасні засоби використання прийому «сократівської іронії». Платон про єдність синтезу й аналізу в ораторському мистецтві. Критика Сократом і Платоном софістики. Виховний потенціал життя та діяльності Демосфена. Аристотель і його «Риторика».

Риторика в Давньому Римі. Творчість і спадщина Марка Туллія Цицерона. Три трактати про авторське мистецтво. Гай Юлій Цезар як оратор. Внесок у риторику Квінтіліана.

Вітчизняні риторичні традиції. Усна народна творчість як взірець національної ментальності, втілення в мові світогляду українського народу. Риторичний ідеал: природність мовлення, щирість, образність, доречність.

Причини пріоритетного розвитку церковно-богословського красномовства. Внесок Ярослава Мудрого в становлення риторики Київської Русі. Митрополит Іларіон і його «Слово про закон і благодать», «Повчання» Володимира Мономаха, молитви, лист до князя Олега Святославича. Другий Златоуст єпископ Кирило Туровський. Мовотворчість Івана Вишенського. Риторика в Києво-Могилянській

академії. Риторична спадщина Г. Сковороди. Найкращий український оратор і ритор кінця XVII – початку XVIII ст. Феофан Прокопович.

Особливості політичних і судових промов І. Франка.

Види красномовства:

- академічне красномовство;
- політичне красномовство;
- дипломатичне красномовство;
- суспільно-побутове красномовство;
- церковно-богословське (гомілетика).

Три роди промов:

- судові;
- дорадчі;
- похвальні (епідейктичні).

Тема 3. Методика підготовки та виголошення промови

Особливості створення промов різних типів. Запам'ятовування текстів. Види та способи виголошення промов.

Методика підготовки публічного виступу. Основні етапи:

- вибір теми як початок підготовки виступу;
- визначення мети виступу;
- аналіз аудиторії та ситуації мовлення;
- збирання матеріалу;
- мобілізація фонових знань щодо предмета мовлення;
- побудова плану конспекту виступу;
- розподіл виступу на вступ, основну частину і висновки.

Методичні рекомендації щодо початку виступу:

- подолання хвилювання;
- установлення контакту з аудиторією;
- зацікавлення аудиторії, акцентування уваги;
- стислість викладу теми виступу;
- принцип «золотого перетину» в композиції виступу.

Вступ

Початкові слова промовця як найважливіший момент виступу. Стилїстичні фігури як засіб увиразнення мовлення. Етикетні форми звернення. Риторичні звернення як засіб емоційного впливу. Використання психологічних засобів (апеляція до почуття слухачів, розважання).

Основна частина

Розкриття основного питання за допомогою фактів, аргументів, доказів, посилання на свідків, авторитети. Використання засобів аргументації, методів логічної організації матеріалу (дедукції, аналогії, індукції, контрасту).

Висновок

Закінчення виступу складається зазвичай із двох частин:

- узагальнення основних думок;
- обов'язкове підбиття підсумків, привернення уваги до основної мети, заклик до виконання певних дій.

Особливості проголошення виступу:

Методичні рекомендації щодо подолання страху та скутості перед аудиторією (фізичні вправи для подолання м'язового затиску, аутогенне тренування, уміння правильно робити паузи, використовувати заздалегідь підготовлені фрази, зосередитися на змісті виступу).

Поняття «ідеальний оратор»; недоліки ораторів, які демонструють неспроможність. Образ індивідуальності й неповторності.

Чергування слухової та зорової інформації. Творче застосування різноманітних форм викладу й засобів наочності.

Тема 4. Теорія аргументації та заперечення у професійній комунікації

Правила ведення суперечки. Коректні й некоректні прийоми в суперечці.

Поняття еристики. З історії мистецтва суперечки. Поняття про суперечку. Види суперечок. Класифікації суперечок. Засоби переконання в суперечці.

Види еристики:

- дискусія (суперечка, спрямована на з'ясування різних поглядів, пошук і досягнення певного ступеня згоди між учасниками чи спільного рішення);
- диспут (суперечка, спрямована на дослідження, зіставлення й оцінку суперечливих суджень з метою досягнення єдиної думки, спільного рішення);
- полеміка (суперечка, спрямована на захист та утвердження лише власної думки, на перемогу над супротивником);
- дебати (суперечка, спрямована на обмін думками з певних питань).

Співвідношення понять «полеміка», «дискусія», «диспут», «діалог». Природа полеміки. Полемічні елементи в монологічній і діалогічній формах виступу. Функції полеміки.

Майстерність ведення суперечки. Етика суперечок. Основні принципи ведення суперечок, умови їх застосування. Функції суперечок: викриття позиції супротивника, сприяння встановленню істини, формування наукового світогляду, звільнення від помилкових поглядів, викриття протиріч. Засоби переконання: правдивість, чесність, гнучкість, принциповість, дисциплінованість. Прийоми переконання: полемічне загострення, позиційні крайнощі, концентрація дій, ефект несподіванки тощо.

Поняття про аргументацію. Структура аргументації. Методи аргументації. Правила ефективної аргументації. Правила й культура ведення суперечок.

Коректні засоби аргументації. Ініціація спору, ведення його за власним сценарієм, активність у постановці запитань; моделювання можливої репліки співрозмовника, метод «бумеранга», право першої й останньої репліки, ефект раптовості, приховування найбільш вагомих аргументів на кінець розмови.

Некоректні засоби аргументації: зміни тези, перехід на іншу тему, використання софізмів, демагогія, аргумент до публіки, аргумент до особистості, до авторитетів, відхід від запитання (запитання на запитання, недоречні жарти, переадресування запитання), інсинуації, залякування, аргумент до шанобливості, до жалощів, аргумент до фізичної сили.

Публічна полеміка як метод словесної провокації, що може привести до порушення громадської безпеки.

Тема 5. Культура усного мовлення як компонент позитивного іміджу фахівця

Культура мови як інструмент спілкування й фактор переконливого впливу.

Ораторське мистецтво щодо вимови й публічного висловлювання.

Мовні навички й уміння. Місце мови в професійній діяльності перекладача.

Культура мови як одна зі сторін загальної культури перекладача.

Поняття літературної мови, діалекту й суржику.

Складові поняття культури мовлення: 1) удосконалення володіння нормами літературної мови; 2) уміння доречно ними користуватися в різних умовах спілкування відповідно до мети й змісту мовлення. Смыслова точність, багатство словника, логічна послідовність, чіткість, художня виразність.

Теоретичний і практичний аспекти культури мовлення. Поняття мовної норми. Види мовних норм: орфоепічні, акцентуаційні, орфографічні, словотвірні, лексичні, морфологічні, стилістичні, синтаксичні, пунктуаційні.

Культура мовлення і чуття мови. Здатність носія мови відчувати належність того чи того слова до певного стилю, доречність чи недоречність його уживання у відповідній ситуації. Різновид усного мовлення залежно від характеру мовленнєвої діяльності: монологічне, діалогічне, полілогічне.

Види ділового спілкування: нарада, бесіда, телефонна розмова, перемовини.

Соціально-психологічні засади спілкування.

Моделі спілкування: запобігливий тип, звинувачувальний тип, розважливий тип, віддалений тип, урівноважений тип.

Стилі спілкування: авторитарний, демократичний, ліберальний, агресивний, відчужений, альтруїстичний, маніпулятивний, місіонерський.

Комунікативні стратегії у професійному спілкуванні.

Діловий етикет (етикетні форми звертання, вітання, знайомства, прощання тощо).

Комунікативні норми, особливості їх реалізації. Постулати кооперації (ефективного спілкування) Грайса. Постулати ввічливості. Урахування соціальних характеристик учасників мовленнєвої ситуації як запорука ефективного спілкування. Конфлікт у діловому спілкуванні. Засоби маніпулювання у спілкуванні. Причини маніпулювання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Поняття еристики й історія її зародження.
2. Вербальні та невербальні засоби спілкування.
3. Види публічних спорів.
4. Поняття коректних і некоректних методів ведення спору.
5. Поняття культури мовлення.
6. Унормована форма загальнонародної мови, її характеристика.
7. Класифікація мовних норм.
8. Види усного ділового публічного мовлення.
9. Етапи підготовки до публічного виступу.
10. Призначення і структура судової промови.
11. Основні закони логічності виступу.
12. Види судових промов, засади і функції.
13. Правила дихання під час виступу.
14. Паралінгвістичні засоби впливу на аудиторію.
15. Зв'язок риторики з іншими науками.

16. Культура ведення дискусії.
17. Регламент публічного виступу.
18. Відбір наочних засобів для виступу.
19. Етика ведення дискусії.
20. Індивідуальний стиль оратора.
21. Соціально-психологічна характеристика аудиторії.
22. Мова як один із найголовніших засобів самовираження особистості.
23. Упровадження державної мови в усі сфери суспільного життя.
24. Мовна політика України на загальнодержавному рівні.
25. Українська мова як основа духовно-культурного розвитку народу.
26. Національно-мовна ситуація в Україні.
27. Українська мова як складова національної культури.
28. Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні.
29. Основні фактори прискорення процесів упровадження державної мови на сучасному етапі державотворення.
30. Знання історії мови – невід’ємна частина мовної культури сучасної людини.
31. Особливості розвитку мовної ситуації в Україні за останнє десятиліття.
32. Мовний етикет ділового спілкування.
33. Українська мова на лінгвістичній карті світу.
34. Етапи становлення й розвитку української мови.
35. Типологія логічних помилок і способи їх уникнення в діловій мові.
36. Мистецтво говорити (за працями Іржі Томана, Ольги Корніяки).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Абрамович С. Д., Чикарькова М. Ю. Риторика : підручн. Львів, 2001. 232 с.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення : навч. посіб. для студ. ун-тів. Львів : Світ, 1990. 232 с.
3. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. Стилїстика та культура мови. Київ : Довіра, 1999. 431 с.
4. Корж Н.Г., Луцька Ф.Й. Из скарбниці античної мудрості. Київ : Вища школа, 1998. 320 с.
5. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навч. посіб. ; 2-ге вид. стер. Київ : Вища школа, 2006, 311 с..
6. Монтефіоре С. Промови, що змінили світ. Київ, 2018. 328 с.
7. Риторика – наука переконувати / уклад. : Зіневич Л. В. Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2016. 28 с.
8. Сердюк О. П. Основи управління комунікативним процесом : підруч. для студ. вищ. навч. закл. гуманіт. спрямування. Київ, 1998. 239 с.
9. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови : навчальний посібник Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 1997. 96 с.
10. Томан Іржі. Мистецтво говорити. Київ : Видавництво політичної літератури, 1986. 220 с.
11. Хоменко І. В. Еристика: мистецтво полеміки : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 192 с.
12. Чмут Т. К. Культура спілкування. Хмельницький : «ХІРУП», 1999. 358 с.

13. Чмут Т. К., Чайка Г. Л. Етика ділового спілкування : навч. посіб. ; 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вікар, 2002 223 с.
14. Чулінда Л. І., Паримський І. С. Риторична майстерність : посібник. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2000. 80 с.

Додаткова література

15. Кравець Л. В. Риторика як класична основа системи освіти європейських народів. *Рідні джерела*. 2000. № 4. С. 12–18.
16. Кравець Л. В. Риторика від джерел до сучасності. *Українська мова і література в школі*. 2000. № 5. С. 42–46.
17. Мацько Л. І. Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність* : зб. наук. праць / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : НПУ, 1999. Ч. 4. С. 3–16.

Електронні інформаційні ресурси

18. Бібліотека української літератури. URL : www.ukrlib.com.ua (дата звернення : 20.08.2022).
19. SLOVNYK.NET. URL : <http://www.slovnyk.net> (дата звернення : 20.08.2022).
20. Російсько-українські словники. URL : <http://r2u.org.ua>; <http://krym.linux.org.ua> (дата звернення : 20.08.2022).
21. Український лінгвістичний портал. URL : <http://ulif.mon.gov.ua> (дата звернення : 20.08.2022).